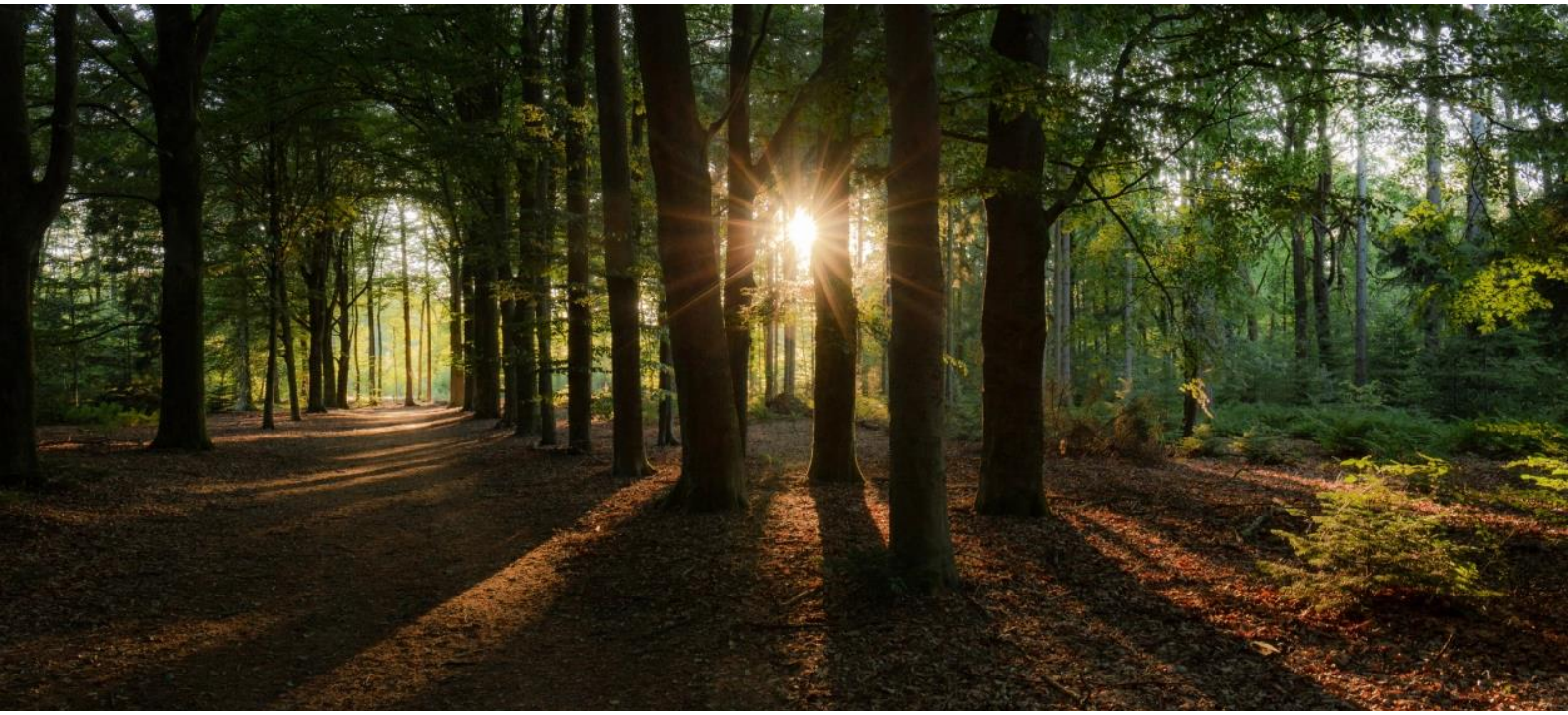
Rekenkamer
OOST-NEDERLAND

Uitbreiding, Bescherming en Revitalisering

Bomen en Bos in Overijssel

Colofon

De Rekenkamer Oost-Nederland is een onafhankelijk orgaan dat onderzoek doet naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het gevoerde bestuur van de provincies Gelderland en Overijssel.

De bestuursleden van de Rekenkamer zijn: mevrouw drs. S.M. Helbig (voorzitter), de heer ir. T.J.A. Gies (plv. Voorzitter) en mevrouw drs. S.C. van der Haagen. De secretaris-directeur is mevrouw drs. S.W. Mathijssen RO.

Dit rapport is voorbereid door een onderzoeksteam bestaande uit dhr. W. van Rooijen MSc en mevrouw drs. K. IJssels.

Rekenkamer Oost-Nederland
Sijzenbaanplein 11-15
7411 HL Deventer
Telefoon: 0570 - 66 58 00
info@rekenkameroost.nl
www.rekenkameroost.nl
LinkedIn: Rekenkamer Oost-Nederland

Foto op de kaft: Landschap Overijssel

Rekenkamer
OOST-NEDERLAND

Uitbreiding, Bescherming en Revitalisering

Bomen en Bos in Overijssel

Deventer, september 2026

Voorwoord

Na een zeer warme zomer hebben we opnieuw ervaren hoeveel verkoeling bomen kunnen bieden. In parken, bossen en onder een boom in de stad was het net een paar graden koeler. Naast verkoeling leggen bomen CO2 vast. Niet voor niets is de landelijke bossenstrategie een uitvloeisel van het Klimaatakkoord. In deze strategie hebben partijen, waaronder de provincies, afgesproken om het bosareaal in de periode 2020–2030 met 10% te laten groeien. Inmiddels is deze periode voor meer dan helft verstreken. Dat vonden wij een geschikt moment om naar bomen en bos te kijken. Ook verschillende fracties vonden dit onderwerp interessant. Dat bleek uit de gesprekken die wij voerden ter voorbereiding op onze onderzoeksprogrammering.

Bij bomen spelen emoties een rol. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de verontwaardiging die het kappen van oude eiken oproept of de discussie die kan ontstaan wanneer grond wordt gebruikt voor de aanleg van nieuw bos. De ruimte in Nederland is schaars. Wonen, natuur, landbouw, energie: allemaal ambities die om ruimte vragen en ons laten merken dat ‘niet alles kan’. In dit onderzoek hebben we naar bomen en bos gekeken maar als het gaat om de ruimte die nodig is voor de realisatie van extra bos dan komt ook dat grotere plaatje in beeld en gaat het om keuzes die door de provincie gemaakt moeten worden.

Extra bos is er de afgelopen zes jaar in de provincie Overijssel nauwelijks bijgekomen. Met de huidige aanpak en beschikbare middelen zal daar in de resterende drie jaar naar verwachting weinig verandering in komen. Naast omvang van het bos hebben we ook gekeken naar de kwaliteit en de bescherming ervan. Nadat uit onderzoek van de provincie bleek dat voor 30% van het bos voor 2030 maatregelen nodig zijn om ze te behouden krijgt dit inmiddels meer aandacht. Dat de bescherming onvoldoende was blijkt uit het feit dat in een periode van 10 jaar 200 ha aan landschapselementen is verdwenen. Ook hier deed de provincie zelf onderzoek naar en maakte meer capaciteit vrij voor toezicht en handhaving.

Onze belangrijkste aanbeveling voor Provinciale Staten is om ambities en middelen met elkaar in lijn te brengen. Zo wordt duidelijk wat de provincie wil bereiken en worden de verwachtingen van de uitvoering realistischer.

Voor dit onderzoek hebben wij ook geprobeerd de actuele ontwikkeling van het bosareaal in kaart te brengen. De meest actuele gegevens van de Nationale Bosinventarisatie dateren uit 2022. Wij hebben daarom geprobeerd een actueler beeld

te schetsen van de totale oppervlakte van het bos. Helaas heeft dit deel van het onderzoek geen bruikbare gegevens opgeleverd en zijn daarom niet in het rapport opgenomen. Voor het inzicht in de ontwikkeling van het bosareaal is het wachten op de volgende NBI, die in 2027 uit komt.

Tot slot hebben ook aan dit onderzoek weer velen meegewerkt. Wij danken allen voor hun bijdragen.

Sigrid Helbig — *Voorzitter*

Suzan Mathijssen — *Secretaris-directeur*

Inhoudsopgave

Voorwoord **4**

1 Over dit onderzoek **7**
1.1 Aanleiding 7
1.2 Achtergrond 7
1.2.1 Europese kaders 8
1.2.2 Landelijke kaders 9
1.2.3 Provinciale kaders 10
1.2.4 Ontwikkeling in omvang bos 11
1.3 Wat heeft de Rekenkamer onderzocht? 12
1.4 Opbouw rapport 12

2 Conclusies en aanbevelingen **13**
2.1 Hoofdconclusie en aanbevelingen 13
2.2 Bosuitbreidingsdoel uit zicht, alleen compensatie loopt volgens plan 15
2.3 Sinds 2025 hogere prioriteit voor bescherming 20
2.4 Doel natuurbos gehaald, kwaliteitsimpuls voor Overijssels bos nog onvoldoende 22

Bijlage 1: Verantwoording **24**

Bijlage 2: Bronnenlijst **27**

Bijlage 3: Woordenlijst **28**

1 Over dit onderzoek

In dit eerste hoofdstuk schetsen we de aanleiding, achtergrond en focus van het onderzoek en geven we de opbouw van dit rapport weer.

1.1 Aanleiding

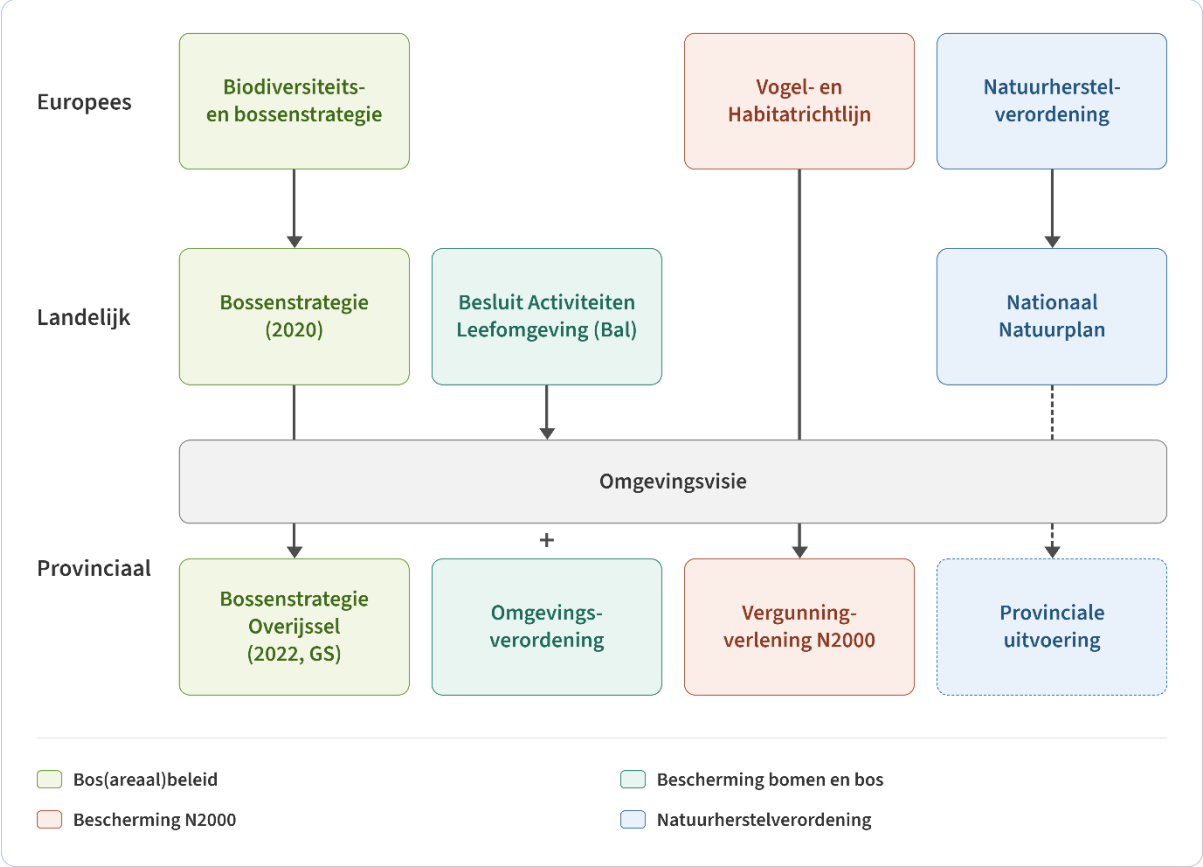
Bossen en bomen spelen een centrale rol binnen het natuur- en biodiversiteitsbeleid. Daarnaast vervullen zij belangrijke functies op het gebied van stikstofreductie, klimaatmitigatie en klimaatadaptatie. Ook zijn bossen en bomen van grote waarde voor recreatie en dienen ze als bron voor houtproductie. De landelijke Bossenstrategie uit 2020 is opgesteld door het Rijk en de provincies samen, als uitvloeisel van het Klimaatakkoord. Om de CO_2-vastlegging in bossen en bomen te versterken is in de Bossenstrategie het doel opgenomen dat het bosareaal in Nederland in 2030 met 10% gegroeid moet zijn ten opzichte van 2020. Ook gaat de strategie in op de revitalisering van bos. In 2026 is de Bossenstrategie halverwege de looptijd: een goed moment om de balans op te maken. Vanwege de link met diverse provinciale opgaven is inzicht in de stand van zaken van bossen en bomen -zowel qua omvang als qua kwaliteit- relevant voor Provinciale Staten. Omdat extra aanplant alleen tot uitbreiding van de hoeveelheid bomen en bos kan leiden als het bestaande areaal wordt beschermd, besteden we in dit onderzoek ook aandacht aan de bescherming van bomen en bossen.

In bijlage 3 is een woordenlijst opgenomen. Begrippen die bij de eerste vermelding in groen zijn weergegeven, zijn opgenomen in deze bijlage.

1.2 Achtergrond

In deze paragraaf schetsen we de voor dit onderzoek relevante achtergronden op het gebied van bosuitbreiding en -vitaliteit en de bescherming van bomen en bos. We gaan kort in op de Europese kaders, waarna de landelijke insteek op zowel bosuitbreiding, vitaliteit en bescherming aan de orde komt. Tot slot gaan we in op de provinciale bossenstrategie. In de onderstaande figuur is in beeld gebracht hoe de verschillende kaders en wetten zich tot elkaar verhouden.

Figuur 1: Overzicht beleidskaders bomen en bos

1.2.1 Europese kaders

De EU-Biodiversiteitsstrategie 2030 en de Europese Bossenstrategie bevatten beleidsdoelen voor uitbreiding van bosareaal, verbetering van boskwaliteit en herstel van biodiversiteit. Deze doelen zijn via het nationale beleid doorvertaald naar de provinciale uitvoering.

De Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn vormen de basis voor Natura 2000-gebieden. Provincies zijn verantwoordelijk voor vergunningverlening voor activiteiten die gevolgen kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden en toetsen deze aan de Europese instandhoudingsdoelen. Voor bosbeheer en boskap binnen Natura 2000-gebieden hebben zij daarmee een belangrijke toetsings- en beoordelingsrol.

Met de Europese Natuurherstelverordening (2024) zijn bindende hersteldoelen voor natuur en bosecosystemen ingevoerd. Nederland moest uiterlijk 1 september 2026 een nationaal Natuurplan vaststellen.[1] Provincies spelen een belangrijke rol bij de uitvoering door nationale doelen te vertalen naar provinciale maatregelen, vergunningverlening en beheer hierop af te stemmen en de ontwikkeling van bosareaal, boskwaliteit en biodiversiteit te monitoren.

[1] *Het Ontwerp-Natuurplan is op 25 augustus 2026 door Nederland ingediend bij de Europese Commissie.*

1.2.2 Landelijke kaders

Landelijke Bossenstrategie

De landelijke Bossenstrategie uit 2020 bevat beleidsdoelen voor uitbreiding van het Nederlandse bosareaal, verbetering van boskwaliteit en de versterking van biodiversiteit. Zo spraken de partijen, waaronder provincies, af dat het aandeel bos in Nederland in 2030 met 10% (37.000 ha) gegroeid moet zijn, binnen (15.000 ha) en buiten natuurgebieden (19.000 ha). Er is geen nadere verdeling van de landelijke uitbreidingsopgave over provincies gemaakt. Onder de noemer 'meer bos' zijn ook afspraken gemaakt over het compenseren van gekapt bos in Natura 2000-gebieden (3.400 ha). Het gaat hier om de compensatie van bos dat gekapt is in Natura 2000-gebieden ten behoeve van andere natuurdoelen. Daarnaast zijn afspraken gemaakt over 'bomen buiten bos'. Daarbij gaat het om een toename van het aantal bomen in steden en dorpen en de inzet op een toename van het aantal houtige landschapselementen in het landelijk gebied. Een doel dat aansluit op de doelen in het Aanvalsplan Landschap (2022); 10% van het landelijke gebied inrichten met groenblauwe dooradering, waarvan de helft met houtige elementen. Het groenblauwe raamwerk moet uiterlijk in 2050 gereed zijn en voor 2030 is de helft van de doelstelling als tussendoel geformuleerd. Een laatste punt waarover afspraken zijn gemaakt in de bossenstrategie betreft de vitaliteit van bossen; voor het verbeteren van de kwaliteit van bossen wordt toegewerkt naar een completer (alle leeftijdsstadia) en diverser (meer boomsoorten) bos.

De Bossenstrategie heeft geen directe juridische werking. Provincies spelen een centrale rol in de uitvoering, onder meer door gebiedsgerichte plannen, subsidieregelingen en monitoring. De Bossenstrategie vormt een beleidskader waar provincies hun eigen bossenstrategieën op baseren. De provincie Overijssel heeft de landelijke Bossenstrategie van een provinciale vertaling voorzien die door GS in 2022 is vastgesteld: de Bossenstrategie Overijssel. Daarover meer in paragraaf 1.2.1.

Bescherming van bomen en bos

De wettelijke bescherming van bomen en bos vindt haar oorsprong in de Boswet, die in 1961 werd ingevoerd om verdere afname van het Nederlandse bosareaal te voorkomen. Daarbij werden de meldingsplicht en de herplantplicht geïntroduceerd. In de Omgevingswet (2024) zijn de regels voor houtopstanden ondergebracht in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). Provincies zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de wettelijke bescherming van bossen buiten de bebouwingscontour houtkap en voor natuurvergunningen in Natura 2000-gebieden. De bescherming is nog steeds primair gericht op het behoud van het Nederlandse bosareaal, aangevuld met de doelen natuurbescherming en bescherming van landschappelijke waarden.

De rijksregels gelden voor houtopstanden van minimaal tien are of bomenrijen van meer dan twintig bomen buiten de bebouwingscontour houtkap. Voor het vellen van een houtopstand geldt een meldingsplicht bij Gedeputeerde Staten en in beginsel een herplantplicht binnen drie jaar. Provincies kunnen onder voorwaarden een kapverbod opleggen, herplant op een andere locatie toestaan of ontheffing verlenen van de meldings- of herplantplicht. Het Bal kent daarnaast enkele uitzonderingen, bijvoorbeeld voor Natura 2000-beheer, brandgangen en hakhout. Binnen de bebouwingscontour en voor kleinere houtopstanden buiten de bebouwingscontour houtkap kunnen gemeenten aanvullende regels stellen. Over het algemeen hebben gemeenten de

bebouwingscontour houtkap vastgesteld en hun eigen regels opgesteld voor de bescherming binnen die bebouwingscontour.

1.2.3 Provinciale kaders

Bossenstrategie Overijssel

De bossenstrategie van de provincie Overijssel is opgebouwd uit vier pijlers: meer bos, vitaal bos, bomen buiten bos en duurzaam gebruik van bos. In de onderstaande tabel staan de vier thema's met bijbehorende ambities uit de bossenstrategie weergegeven.

Tabel 1: *Ambities uit de Overijsselse bossenstrategie*

Thema	Ambitie
Meer bos	• Een toename van het bosareaal met ca. 3.900 ha vóór 2030 (≈ 10 % extra bos) in Overijssel.
Vitaal bos	• Kwaliteitsimpuls van bestaand bos: naast regulier beleid incidentele maatregelen nemen voor vitaal en toekomstbestendig bos. • Het realiseren 10% meer natuurbos (1.300 ha) vóór 2030.
Bomen buiten bos	• Realisatie van ca. 5 % houtige elementen (zoals houtwallen, singels, losse bomen en hagen) door de provincie.
Duurzaam gebruik van bos	• Bos als bijdrage aan natuurdoelen (biodiversiteit, leefgebieden voor soorten) én multifunctioneel gebruik (houtproductie, klimaat, recreatie). • Bewaken van balans tussen biodiversiteit en recreatie verder uitwerken in samenwerking met het Rijk.

De uitbreidingsdoelstelling van 10% uit de Overijsselse bossenstrategie bestaat voor een deel uit daadwerkelijk nieuw bos binnen en buiten het Natuur Netwerk Nederland (NNN), en voor een deel uit compensatiebos: herplant voor kap binnen N2000 ten behoeve van andere natuur. De verdeling van de totale 3.900 ha ziet er als volgt uit:

- 1.500 ha bos binnen het NNN.
- 1.400 ha herplant voor bos dat gekapt is in Natura 2000-gebieden.
- 1.000 ha bos buiten NNN.

Omgevingsvisie

In de vorige Omgevingsvisie (vóór mei 2026) van de provincie Overijssel stond aangegeven dat bomen en bos een belangrijke rol spelen bij CO_2-reductie, de luchtkwaliteit verbeteren én een bijdrage leveren aan klimaatbestendigheid van het landschap. Ook heeft bos een grote waarde op het gebied van biodiversiteit, de leefomgeving van burgers, en zijn bossen herkenbare elementen van het typische Overijsselse landschap (zoals het coulisselandschap). De doelen van de provinciale bossenstrategie waren niet door PS vastgesteld, en niet in de Omgevingsvisie opgenomen.

Op 13 mei 2026 stemden PS in met de nieuwe Omgevingsvisie. In de nieuwe Omgevingsvisie zijn de doelen van de bossenstrategie door PS opgenomen: *"3900 ha bosuitbreiding in 2030 (volgend de bossenstrategie), het verbeteren van de*

bescherming en vitaliteit van de huidige bossen ten behoeve van klimaat en natuur."[2] De nieuwe Omgevingsvisie bevat ook een nieuwe aanpak wat betreft de toekomst van Overijsselse landbouwgebieden. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen landbouwgebieden met een generieke en een specifieke opgave. Nieuwe natuur dient in de toekomst gerealiseerd te worden op landbouwgebied dat hier een specifieke opgave voor heeft, niet op landbouwgebied met een generieke opgave. Nieuwe percelen bos kunnen onder de nieuwe Omgevingsvisie niet worden gerealiseerd op landbouwgrond met een generieke opgave.

Omgevingsverordening

De Overijsselse Omgevingsverordening vult de regels uit het Bal (zie §1.2.2) met betrekking tot de bescherming van bomen op sommige punten aan. Zo scherpt de verordening de meldingstermijn bij kap aan ten opzichte van de Bal-standaard. Ook verplicht de verordening de melder tot het verstrekken van extra gegevens. In het Bal staat ook dat herplant bij kap "bosbouwkundig verantwoord" moet gebeuren. De verordening werkt deze eis nader uit: de herplant moet minimaal even groot zijn in oppervlakte, mag geen invasieve of niet-passende soorten bevatten, en dient binnen vijf tot tien jaar een gesloten kronendak te kunnen vormen.

1.2.4 Ontwikkeling in omvang bos

In de Nederlandse Bosinventarisatie (NBI) die sinds 2017 elke vijf jaar wordt uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, wordt een beeld gegeven van de huidige toestand van het Nederlandse bos en de ontwikkelingen sinds de vorige inventarisatie. De meest recente NBI is in 2022 verschenen, de volgende wordt in 2027 verwacht. In tabel 2 is de ontwikkeling in bosoppervlakte in ha opgenomen. Uit de tabel blijkt dat voor het totale bosoppervlakte in Nederland een gestaag stijgende lijn te zien is tot en met 2013. De laatste twee meetmomenten laten een lichte daling zien ten opzichte van de eerdere meetmomenten. Voor de provincie Overijssel geldt dezelfde trend.

[2] *Omgevingsvisie Overijssel, H6.4 Natuur en Landschap, Provinciale doelen en opgaven*

Tabel 2: Ontwikkeling in bosoppervlakte (in ha) per provincie

	1970	1990	2004	2009	2013	2017	2021
Groningen	1.512	5.493	8.360	8.630	8.203	7.144	6.884
Fryslân	8.751	12.247	12.415	12.649	12.697	12.376	12.253
Drenthe	27.769	32.146	34.409	35.338	35.748	34.799	34.722
Flevoland	7.061	15.788	16.306	16.434	16.541	15.760	15.717
Noord-Holland	11.845	16.880	15.687	15.844	15.777	15.082	14.784
Overijssel	**37.731**	**38.272**	**38.385**	**38.664**	**38.948**	**38.064**	**37.577**
Utrecht	21.000	21.008	20.463	20.487	20.378	19.870	19.818
Gelderland	96.077	97.288	98.663	98.852	99.490	97.878	97.884
Zuid-Holland	6.277	10.230	10.682	10.563	10.817	10.476	10.518
Zeeland	2.300	3.766	4.293	4.722	4.816	4.694	4.656
Noord-Brabant	73.066	75.065	76.164	76.770	77.144	74.875	74.478
Limburg	32.318	34.067	34.372	34.694	35.352	34.708	34.511
Nederland	**325.706**	**362.249**	**370.197**	**373.645**	**375.912**	**365.726**	**363.801**

Bron: NBI-7

De voornaamste oorzaken van de lichte daling van het bosoppervlakte zijn in de NBI opgenomen. Het gaat om het vellen van tijdelijke bossen die aangelegd zijn in de jaren 80 en 90 op basis van een subsidieregeling uit het meerjarenplan bosbouw en het omzetten van bos in andere natuur in Natura 2000-gebieden.

1.3 Wat heeft de Rekenkamer onderzocht?

In dit onderzoek kijken we naar de ontwikkeling van het bosareaal, met een focus op drie sporen: bosuitbreiding, bescherming en vitaliteit van bos. Bosuitbreiding gaat over de aanleg van nieuw bos. Om een goed beeld te krijgen van de ontwikkeling van het areaal hebben we ook oog voor areaal dat verdwijnt door kap, hierom richten we ons ook op bescherming. Vitaliteit heeft betrekking op de kwaliteit en gezondheid van bestaand bos. Naast bos kijken we ook naar de ontwikkeling van houtige landschapselementen: bomen buiten bos in de vorm van houtwallen, heggen en struiken. Met het onderzoek brengen we de stand van zaken in kaart over de periode 2020-2025 ten opzichte van de provinciale doelstellingen voor 2030. Met een focus op tussentijdse doeltreffendheid ondersteunen we PS in hun kaderstellende en controlerende rol bij de ontwikkeling van bomen en bos in de provincie.

1.4 Opbouw rapport

In het volgende hoofdstuk starten we met de hoofdconclusie en aanbevelingen. In de daaropvolgende paragrafen werken we de deelconclusies uit. De bevindingen die tot deze (deel) conclusies geleid hebben, vindt u in de nota van bevindingen. Die nota van bevindingen vindt u op onze website. Ook vindt u op onze website de bestuurlijke nota en de nota van bevindingen voor de provincie Gelderland, waar we dit onderzoek eveneens uitvoerden.

2 Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk staan de conclusies en aanbevelingen centraal die voortkomen uit ons onderzoek naar bomen en bos in Overijssel.

2.1 Hoofdconclusie en aanbevelingen

Hoofdconclusie

De provincie Overijssel gaat haar doelen voor bosuitbreiding in 2030 met de huidige aanpak en middelen niet halen. Door onder andere moeizame afstemming met gemeenten en vrijblijvendheid van aanpak is er slechts 319 van de beoogde 3.900 ha bos gerealiseerd (187 ha nieuw bos t/m 2025 en 132 compensatiebos t/m 2024).

Tot 2024 kreeg de bescherming van bomen te weinig prioriteit, wat leidde tot het verdwijnen van ca. 200 ha landschapselementen in tien jaar tijd. Sinds 2025 is extra capaciteit vrijgemaakt voor toezicht, waarmee de bescherming van het areaal beter is gewaarborgd.

Op het gebied van bosrevitalisatie is de provincie erin geslaagd om 10% meer natuurbos te realiseren. De geplande kwaliteitsimpuls uit de bossenstrategie heeft in 2025 vorm gekregen: de beschikbare middelen zijn echter onvoldoende om alle benodigde maatregelen te treffen.

Aanbevelingen

1 PS: Verzoek GS middelen en inzet in lijn te brengen met de doelstellingen voor bosuitbreiding uit de Omgevingsvisie.

Het opnemen van de doelstelling van 10% bosuitbreiding in 2030 uit de bossenstrategie in de nieuwe Omgevingsvisie vraagt om een vervolgstap. Op dit moment zijn middelen, inzet en ambities niet met elkaar in lijn, waardoor de ambitie niet gerealiseerd kan worden. Het in lijn brengen betekent meer (eigen) middelen en een intensievere aanpak of een lagere ambitie.

2 PS: verzoek GS afspraken te maken met gemeenten over geschikte plaatsen voor bosuitbreiding, zodat provinciale subsidie voor bosuitbreiding goed kan worden ingezet.

Gebrekkige afstemming met gemeenten over locaties die geschikt zouden zijn voor bosuitbreiding belemmert subsidieaanvragen door TBO's en particulieren voor de regeling 'Meer bos in Overijssel'. Aangezien samenwerking met gemeenten in relatie tot de Europese Natuurherstelverordening de komende jaren op meer onderwerpen belangrijker zal worden is het invullen van deze gezamenlijke verantwoordelijk van belang.

3 PS: verzoek GS de satellietbeelden die worden gebruikt voor de bescherming van houtopstanden te delen met gemeenten, zodat het verdwijnen van bomen daar waar de provincie geen bevoegd gezag is sneller kan worden opgespoord.

De satellietbeelden die de provincie gebruikt voor toezicht kunnen worden gebruikt om ook houtopstanden waar gemeenten verantwoordelijk voor zijn te controleren. Uit het oogpunt van het algemeen belang en efficiënt met middelen omgaan is het waardevol om hiervoor de samenwerking met Overijsselse gemeenten aan te gaan.

4 PS: overweeg extra middelen beschikbaar te stellen voor een kwaliteitsimpuls van het Overijsselse bos, in aanvulling op het investeringsvoorstel bosrevitalisatie.

De €3 mln. uit de perspectiefnota 2026 is op de korte termijn goed voor de vernatting van 370 tot 500 ha bos, terwijl ongeveer 1.400 ha bos in de categorie bedreigd bostype valt. Daarnaast is verdroging van bosgrond niet de het enige probleem dat het bos kwetsbaar maakt. De actualisatie van het rapport 'Vitaliteit bossen in Overijssel' (najaar 2026) biedt aanknopingspunten voor verdere maatregelen.

5 PS: Verzoek GS een jaar na de behandeling van dit rapport inzicht te geven in de implementatie van de aanbevelingen.

Met deze aanbeveling die in elk onderzoek terugkomt, bevorderen we de doorwerking van rekenkameronderzoek.

2.2 Bosuitbreidingsdoel uit zicht, alleen compensatie loopt volgens plan

Deelconclusie

De provincie Overijssel ligt niet op schema om in 2030 de beoogde bosuitbreiding van 3.900 ha te realiseren. Door stijgende grondprijzen, moeizame afstemming met gemeenten, en vrijblijvendheid van aanpak is er slechts 319 ha bos gerealiseerd (187 ha nieuw bos t/m 2025 en 132 compensatiebos t/m 2024). Voor de volledige opgave zouden door het wegvallen van Rijksmiddelen uit het NPLG tevens extra (eigen) middelen nodig zijn. De nieuwe typering van zoekgebieden als landbouwgebied met generieke opgaven zorgt voor minder locaties voor nieuw bos. PS hebben in 2026 de uitbreidingsdoelen van de Overijsselse bossenstrategie opgenomen in de nieuwe Omgevingsvisie, maar er zijn geen extra middelen vrijgemaakt voor nieuw bos. De aanplant van compensatiebos voor kap binnen N2000 verloopt wel volgens planning. Of dat voor de realisatie van 5% houtige landschapselementen binnen de provincie ook geldt is niet vast te stellen omdat het zicht ontbreekt.

Bosuitbreiding niet op schema

De provincie Overijssel ligt niet op schema om de doelen voor bosuitbreiding uit de bossenstrategie te halen. Zoals in hoofdstuk 1 staat aangegeven is de doelstelling om in 2030 10% meer bos in de provincie te realiseren, ofwel 3.900 ha. Met de huidige aanpak is het niet aannemelijk dat het einddoel van 3900 ha gehaald gaat worden. Omdat de realisatie niet op schema loopt is er nu nog geen tekort aan middelen; voor de volledige opgave zou door het wegvallen van Rijksmiddelen uit het NPLG wel een tekort ontstaan. Tot en met 2024 is er 138 ha nieuw bos en 132 ha compensatiebos gerealiseerd, zie onderstaande tabel. De provincie vult aan dat er tot en met 2025 187 ha is gerealiseerd.[3] De twaalfde voortgangsrapportage natuur – met een actueel overzicht – verschijnt naar verwachting in december 2026.

Tabel 3: *Gerealiseerde hectares bosuitbreiding en compensatie*

Jaartal	Bosuitbreiding binnen NNN (ha)	Bosuitbreiding buiten NNN (ha)	Compensatie kap N2000 (ha)
2021	1		
2022	88		
2023	16		
2024	6		
Totaal t/m 2024	111	27	132

Bron: Elfde voortgangsrapportage natuur, BIJ12

Huidige aanpak leidt tot te weinig nieuw bos

De subsidieregeling ‘Meer Bos in Overijssel’ en grondverwerving op vrijwillige basis zijn de voornaamste instrumenten van de provincie om nieuw bos te realiseren. Hiernaast

[3] *Recente data van de provincie uit de aanlevering voor de twaalfde voortgangsrapportage laat zien dat er tot en met 2025 187 ha nieuw bos is gerealiseerd. Deze gegevens worden in de twaalfde voortgangsrapportage natuur uitgesplitst naar categorie gerapporteerd.*

beschikt de provincie over eigen gronden (restgronden, ruilgronden en projectgronden) die kunnen worden ingezet ten behoeve van bosuitbreiding of als ruilgrond in vrijwillige grondtransacties. Van de beschikbare restgronden was ten tijde van dit onderzoek nog circa 30 ha beschikbaar, waarvan niet alle percelen op een locatie liggen die voor bosuitbreiding logisch is. Actief grond aankopen voor bosuitbreiding door de provincie is een mogelijkheid, maar dit instrument wordt door de provincie (nog) niet gebruikt.

De vrijblijvende aanpak die de provincie hanteert leidt tot te weinig nieuw bos om op koers te liggen voor de uitbreidingsdoelstelling van 10%. Uit ons onderzoek blijkt dat stijgende grondprijzen en de vereiste medewerking van gemeenten de voortgang remmen. Stijgende grondprijzen zorgen ervoor dat de vergoeding voor afwaardering van land die in de regeling is opgenomen minder aantrekkelijk is geworden. Daarnaast keuren gemeenten plannen voor nieuw bos die al zijn goedgekeurd door de provincie geregeld af. Een illustratie van de moeizame afstemming met gemeenten is de gemeente Tubbergen, waar de gemeenteraad een motie aannam om geen medewerking te verlenen aan de bossenstrategie zolang er landelijk geen duidelijkheid is over de toekomst van de landbouw. Gebrekkige afstemming met gemeenten over locaties die geschikt zouden zijn voor bosuitbreiding belemmert het proces van subsidieaanvragen. Aangezien samenwerking met gemeenten in relatie tot de Europese Natuurherstelverordening de komende jaren op meer onderwerpen belangrijker zal worden is het invullen van de gezamenlijke verantwoordelijk voor het Overijsselse bos van belang.

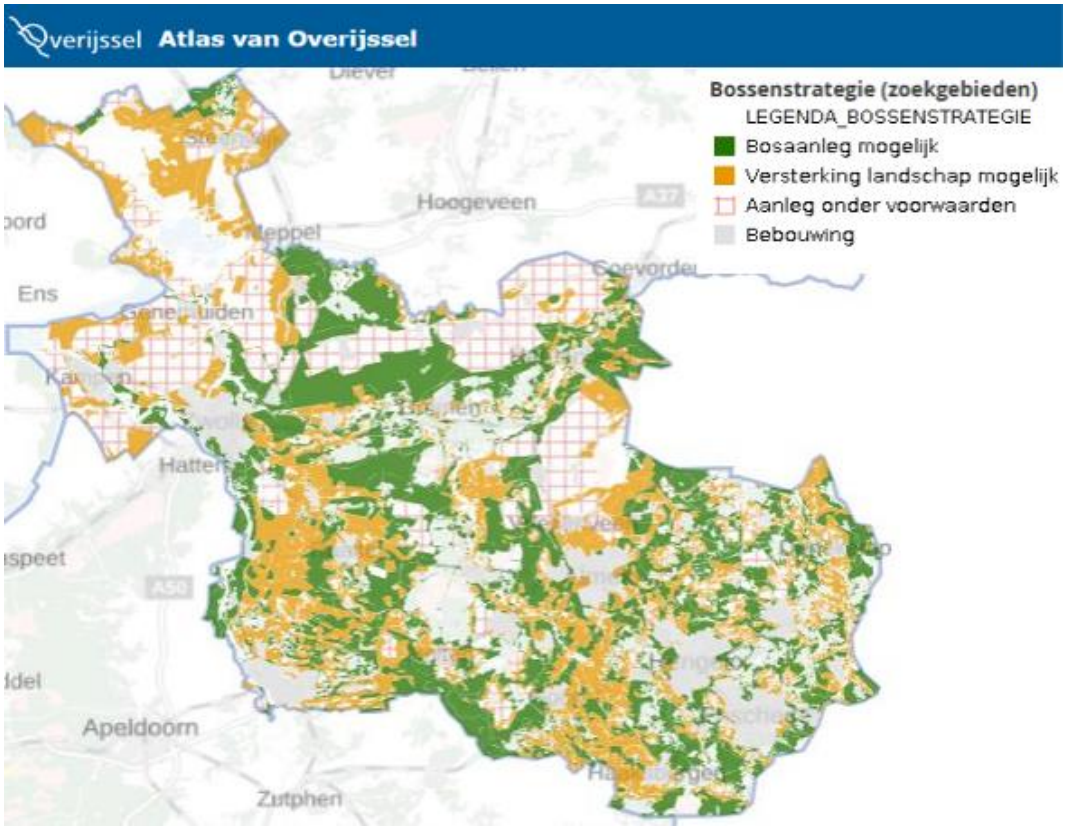
De regeling ‘Meer Bos in Overijssel’ wordt wel gebruikt, maar niet volledig uitgeput. Er zijn tussen 2023 en 2025 103 aanvragen binnengekomen voor in totaal 233 ha bosuitbreiding. In totaal is voor ca. € 12 mln. aan aanvragen beschikt. Deze aanvragen zijn nog niet allemaal in uitvoering, aangezien de aanvrager na beschikking twee jaar de tijd heeft om het nieuwe bos daadwerkelijk aan te planten. Daarnaast is een aantal aanvragen in behandeling om te komen tot een beschikking ten tijde van het schrijven van dit rapport (medio 2026), deze aanvragen staan gelijk aan een bedrag van ca. € 6,5 mln. In totaal is voor € 18.5 mln. van de regeling gebruik gemaakt: het subsidieplafond van ca. € 34 mln. is nog niet bereikt en de subsidie staat nog open tot eind 2027.

Typering landbouwgrond zorgt voor minder zoekgebied, geen extra middelen vrijgemaakt voor uitbreidingsdoel

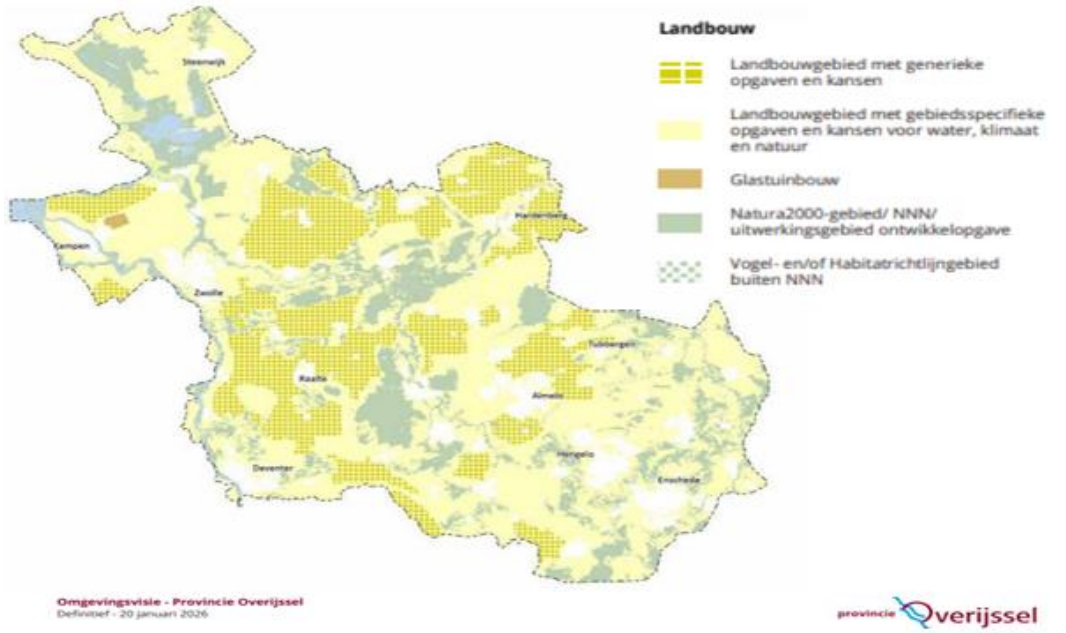
Zoals aangegeven in hoofdstuk 1 zijn de doelen uit de provinciale bossenstrategie, waaronder het uitbreidingsdoel van 10%, door PS opgenomen in de nieuwe Omgevingsvisie. De zoekgebiedenkaart die in het kader van de Overijsselse bossenstrategie is gemaakt staat op gespannen voet met een ander deel van de nieuwe Omgevingsvisie: de onderverdeling tussen landbouwgebieden met generieke en specifieke opgaven en kansen. Nieuw bos is, volgens de nieuwe Omgevingsvisie, alleen mogelijk op landbouwgebied met een specifieke opgave voor natuur. Op de volgende pagina staan twee kaarten: figuur 2 is de zoekgebiedenkaart voor bosuitbreiding uit de bossenstrategie (2022). Figuur 3 is de onderverdeling van landbouwgebied uit de nieuwe Omgevingsvisie (2026). Er bestaat overlap tussen de groene gebieden in figuur 2 (de plekken waar bosaanleg mogelijk zou zijn) en de landbouwgebieden met een generieke opgave (waar dit niet kan).

Figuur 2: Zoekgebiedenkaart realisatie Bossenstrategie Overijssel (2022)

Bron: Geoportaal Overijssel

Figuur 3: Landbouwkaart Omgevingsvisie Overijssel (2026)

Bron: Definitieve Omgevingsvisie provincie Overijssel

Binnen PS is dit probleem in aanloop naar de besluitvorming over de nieuwe Omgevingsvisie besproken. Met het aannemen van de nieuwe Omgevingsvisie werd ook de motie ‘Bos in landbouwgebieden met specifieke opgaven en kansen’ aangenomen. In

de motie staat het voornemen om te onderzoeken of het mogelijk is om meer nieuw bos te realiseren op landbouwgebieden met een specifieke opgave, om zo de zoekgebieden die grotendeels in de generieke gebieden liggen over te hevelen. PS verzochten GS in de motie om de mogelijkheden voor het overhevelen van zoekgebieden te inventariseren, en hierover met PS te communiceren op uiterlijk 1 oktober 2026. Dit deden GS met een brief aan PS op 2 september 2026. In de brief stellen GS vast dat als de landbouwkaarten uit de Omgevingsvisie geprojecteerd worden op de zoekgebiedenkaart bos 30% van het zoekgebied, waar in potentie bosaanleg mogelijk is, in generiek landbouwgebied ligt. Hier worden drie conclusies aan verbonden:

- Met het vervallen van het zoekgebied in de generieke landbouwgebieden, zal de opgave voor meer bos geheel gerealiseerd moeten worden in de landbouwgebieden met specifieke opgaven en kansen. De indeling op de zoekgebiedenkaart gaat al uit van de maximaal te behalen oppervlaktes (100%) voor bosaanleg. Verdere uitbreiding van het zoekgebied in de landbouwgebieden met specifieke opgaven en kansen is niet mogelijk; van overheveling van zoekgebied kan dus geen sprake zijn.
- Qua oppervlakte past de opgave van 3.900 ha ruim binnen het landbouwgebied met specifieke opgaven en kansen (117.399 ha).
- Echter: het wegvallen van het generieke landbouwgebied voor bosaanleg kan een vertragend effect hebben op het behalen van de ambitie van 10% meer bos in 2030. Dit terwijl GS de komende periode juist willen versnellen in de boscompensatie opgave.

In de brief wordt ook aangegeven dat GS momenteel niet beschikken over middelen voor de volledige uitbreidingsopgave. De problemen rond de voortgang van bosuitbreiding zijn ook op andere momenten aan PS voorgelegd. In de monitor 2024-II staat het volgende: “De realisatie van nieuw (compensatie)bos gaat minder hard dan voorzien, vanwege het vrijwillige karakter van aanleg, de beschikbaarheid van landbouwgrond, stijgende grond- en materiaalkosten en stroperige RO-procedures bij gemeenten.” In de jaarstukken van 2025 wordt aangegeven dat de doorlooptijd tot daadwerkelijke aanplant langer is dan verwacht vanwege participatietrajecten en ruimtelijke ordeningsprocedures, en dat de uitbreidingsdoelen door het ontbreken van financiële middelen ver uit zicht zijn. In het kader van het Investeringsvoorstel Bosrevitalisatie staat in deze jaarstukken ook dat GS hierdoor samen met PS hebben besloten om de nadruk te leggen op de revitalisering van de bossen in plaats van bosuitbreiding. Kortom: de achterblijvende realisatie van nieuw bos in het kader van de Overijsselse bossenstrategie is al langer bij PS bekend. Toch zijn er met het opnemen van de doelstelling van 10% bosuitbreiding in de nieuwe Omgevingsvisie geen extra middelen vrijgemaakt. Dit vraagt om een vervolgstap: willen PS de doelstelling aanhouden, dan zullen voor de uitvoering (eigen) middelen moeten worden vrijgemaakt en moet er worden ingezet op een stevigere aanpak.

Aanbevelingen

1 PS: Verzoek GS middelen en inzet in lijn te brengen met de doelstellingen voor bosuitbreiding uit de Omgevingsvisie.
2 PS: verzoek GS de gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeenten en provincie op het gebied van bosuitbreiding bij gemeenten onder de aandacht te brengen, zodat provinciale subsidie voor bosuitbreiding goed kan worden ingezet.

Realisatie compensatiebos op schema, middelen in de toekomst mogelijk onvolledig

De provincie heeft tot en met 2024 132ha compensatiebos voor de kap binnen N2000 gerealiseerd. De boscompensatie voor kap binnen Natura 2000-gebieden is door de Rijksfinanciering via een SPUK een apart gefinancierde deelopgave. Van de verwachte landelijke compensatieopgave van 3.400 ha ligt 1.400 ha in Overijssel, mede doordat het Overijsselse bosareaal in N2000-gebieden relatief groot is. Na toekenning van een subsidiebeschikking voor de aanplant van compensatiebos heeft de aanvrager twee jaar de tijd om daadwerkelijk aan te planten, waardoor veel aanplant nog in de pijplijn zit.

De beschikbare middelen van ca. € 87 miljoen zullen naar verwachting niet volledig toereikend zijn voor de volledige 1.400 ha, mede afhankelijk van de omvang van nog te realiseren kap. Uitgaande van het uitgangspunt van 1.400 ha buiten NNN en gemiddelde kosten per ha van € 90.000,- is er een dekkingsbehoefte van € 126 miljoen. Dit zou leiden tot een gat van ca. € 39 miljoen. De provincie geeft aan dat dit gat enerzijds nog groter kan worden door het aantrekkelijker maken van de regeling, maar anderzijds mogelijk kan worden gedicht door:

- bij de herstelmaatregelen kritisch te blijven kijken naar de te kappen hectares. Mogelijk leidt dit tot minder kap en dus minder compensatie.
- een deel van de compensatie binnen het NNN te realiseren. Dit scheelt in afwaarderingskosten (in het meest gunstige scenario van de provincie €28 miljoen).
- te blijven zoeken naar andere (co)financieringsbronnen (bijv. GLB, Rijk, Interreg, eigen geld).

Uit ons onderzoek blijkt dat het vinden van geschikte grond voor het realiseren van compensatiebos net zo lastig is als het vinden van geschikte plaatsen voor geheel nieuw bos. De provincie geeft aan dat er kansen liggen in het omvormen van Kruiden- en faunarijk grasland (beheertype N12.02) naar bos dat kan dienen ter compensatie van de kap binnen N2000. Volgens het projectplan boscompensatie van de provincie zou het mogelijk zijn om hierop nog ca. 500 ha compensatiebos te realiseren, hetgeen zoals eerder genoemd zou schelen in afwaarderingskosten. Verschillende TBO's lieten tijdens ons onderzoek echter weten dat het grasland met een lage potentiële natuurwaarde in de afgelopen jaren reeds is ingezet ten behoeve van het realiseren van bos, en dat de overgebleven graslanden en belangrijke natuurfunctie hebben en hiervoor eigenlijk niet geschikt zijn.

Geen zicht op doelstelling houtige landschapselementen

In 2022 heeft de provincie Overijssel, in samenwerking met Gelderland, het Landschapselementenregister (LASREG) ontwikkeld. Op basis van dit register is een nulmeting van de groenblauwe dooradering in Overijssel opgesteld, conform de definitie van het Aanvalsplan Landschap. Uit deze nulmeting blijkt dat in het landelijk gebied van Overijssel op dat moment circa 6% groenblauwe dooradering aanwezig was. De provincie heeft het LASREG in 2023 ingezet voor de bepaling van de restopgave voor groenblauwe dooradering in het kader van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). De nulmeting heeft betrekking op de totale groenblauwe dooradering, inclusief zowel groene (houtige) als blauwe (water) elementen. Een afzonderlijke kwantificering van het houtige aandeel, dat de basis vormt voor de 5%-doelstelling uit de Bossenstrategie, heeft de provincie niet in beeld. Het is dus ook niet duidelijk hoe ver deze opgave sinds 2022 gevorderd is.

2.3 Sinds 2025 hogere prioriteit voor bescherming

Deelconclusie

De bescherming van bomen en bos in de provincie Overijssel kreeg tot 2024 te weinig prioriteit. De provincie voldeed niet aan haar wettelijke verplichting voor de bescherming van bomen in het landelijk gebied: er verdwenen jaar op jaar landschapselementen zonder dat er aan de herplantplicht werd voldaan, met een nettoverlies van in totaal ca. 200 ha. De bescherming van het areaal houtopstanden in Overijssel krijgt sinds 2025 meer prioriteit. Er is extra capaciteit vrijgemaakt voor toezicht, waarmee achterstanden worden weggewerkt. Ook worden sinds 2026 alle kapmeldingen die de provincie binnen krijgt gecontroleerd, in plaats van de eerdere norm van 30%.

Provincie voldeed niet aan wettelijke verplichting bescherming houtopstanden

De provincie Overijssel houdt toezicht op houtopstanden waarvoor zij bevoegd gezag is met behulp van satellietbeelden. Sinds 2018 worden satellietbeelden van verschillende jaren met elkaar vergeleken en gecombineerd met een overzicht van de ontvangen kapmeldingen. Hierdoor komen ook geleidelijke veranderingen in beeld, zoals een houtwal die jaarlijks met een klein stuk wordt ingekort. De provincie brengt sindsdien jaarlijks via hoogtebestanden en satellietbeelden de verdwenen bomen en landschapselementen in kaart. Bij een geconstateerde verandering toetst de provincie eerst of de houtopstand binnen haar bevoegdheid valt, waarna wordt gecontroleerd of voor de gevelde houtopstand een kapmelding is gedaan binnengekomen bij de provincie. Is dit niet zo, dan wordt de locatie aangemerkt, en wordt de zwaarte van de zaak beoordeeld voor de prioritering van toezicht.

Signalen van verdwenen houtopstanden in het landelijk gebied gaven bij de provincie in 2024 aanleiding tot onderzoek. Er is met behulp van de satellietbeelden teruggekeken naar de periode 2012-2022 waaruit bleek dat er in de periode 2012-2022 jaarlijks ongeveer 25 ha aan landschapselementen in het landelijk gebied verdwijnt en circa 5 ha bijkomt. Dit leidde tot de conclusie dat de provincie niet aan haar wettelijke verplichting tot bescherming heeft voldaan. Daarbij is via een globale benadering ingeschat dat de provincie voor ruwweg 55% van het verdwenen areaal het bevoegd gezag is en gemeenten voor de overige 45%.

Bescherming houtopstanden krijgt sinds 2025 hogere prioriteit

In de jaren waarin deze landschapselementen verdwenen verliep het toezicht op houtopstanden aan de hand van een eerdere risicoanalyse die uitging van controle op 30% van de kapmeldingen en herplantplicht. Mede naar aanleiding van het onderzoek is dit beleid herzien: sinds 2026 worden alle kapmeldingen gecontroleerd en is besloten ook de achterstanden van de afgelopen tien jaar in te halen. Voor het inlopen van achterstanden rondom deze verdwenen houtopstanden is bij de perspectiefnota 2026 aan Provinciale Staten extra formatie voorgesteld, in de vorm van twee extra toezichthouders, waarvan één tijdelijk voor de periode 2026-2027. In 2025 zijn er al 229 achterstanden geïnventariseerd en weggewerkt, waarbij herplantplicht – wanneer van toepassing – alsnog wordt opgelegd.

De satellietbeelden die de provincie gebruikt voor de toezicht op illegale kap kunnen worden uitgebreid om ook houtopstanden waar gemeenten verantwoordelijk voor zijn te controleren. Uit het oogpunt van het algemeen belang en efficiënt met middelen omgaan is het waardevol om hiervoor de samenwerking met Overijsselse gemeenten aan te gaan. De doelen uit de Overijsselse bossenstrategie gaan immers niet alleen over het areaal onder het bevoegd gezag van de provincie.

Aanbeveling

3 PS: verzoek GS de satellietbeelden die worden gebruikt voor de bescherming van houtopstanden te delen met gemeenten, zodat het verdwijnen van bomen daar waar de provincie geen bevoegd gezag is sneller kan worden opgespoord.

2.4 Doel natuurbos gehaald, kwaliteitsimpuls voor Overijssels bos nog onvoldoende

Deelconclusie

De provincie Overijssel is erin geslaagd om vroeg in de looptijd van de provinciale bossenstrategie 10% meer natuurbos te realiseren. Deze omvorming naar natuurbos was voor een groot deel in 2022 al gerealiseerd in het kader van de ontwikkelopgave N2000. Wat betreft vitaliteit staat het Overijsselse bos er slechter voor: in 2022 bleek dat ongeveer 30% van het Overijsselse bosbestand valt in de categorie bedreigd bostype, waarvoor op korte termijn (voor 2030) maatregelen nodig zijn om het bostype te behouden. De geplande kwaliteitsimpuls uit de bossenstrategie leidde pas in 2025 tot het Investeringsvoorstel Bosrevitalisatie: PS stelden middelen beschikbaar om kwetsbaar bos in Overijssel te vernatten. De middelen zijn echter onvoldoende om alle problemen op te lossen, en de maatregelen focussen zich slechts op verdroging.

Doel 10% meer natuurbos al snel behaald

De provincie Overijssel heeft de ambitie voor 10% meer natuurbos vroeg in de looptijd van de provinciale bossenstrategie behaald. Van 2020 tot en met 2024 werd 1.852 ha natuurbos gerealiseerd, ten opzichte van de 1.300 ha die in de Overijsselse bossenstrategie wordt geambieerd. Dit spoedig verloop komt door overlap met inzet in het kader van de ontwikkelopgave N2000. Een aanzienlijk deel van deze voortgang werd gerealiseerd in de periode 2020-2022, vóór de vaststelling van de Overijsselse bossenstrategie. Het overgrote deel van de gerealiseerde 1.852 ha natuurbos is omgevormd bos dat eerst een productiefunctie had.

Er is bij TBO's in Overijssel nog steeds veel animo voor het omzetten van bos met een productiefunctie naar natuurbos. Hier wordt in samenwerking met de provincie nog steeds aan gewerkt, al is de initiële doelstelling al behaald. Uit ons onderzoek blijkt wel dat SNL-subsidies voor het beheer van Natuurbos voor particuliere boseigenaren regelmatig tekortschieten. Particuliere beheerders beheren hun bos op kleinere schaal en hebben over het algemeen minder deskundigheid in huis dan TBO's. Hierom is het een grotere uitdaging om natuurbos te beheren met dezelfde middelen.

Kwaliteitsimpuls pas in 2025, met onvoldoende middelen

Naast de doelstelling van 10% meer natuurbos is ook het realiseren van een kwaliteitsimpuls voor het Overijsselse bos een doelstelling uit de bossenstrategie. Om te bekijken hoe dit impuls het best vorm kon krijgen werd in opdracht van de provincie een onderzoek uitgevoerd. Het resultaat is het rapport 'Vitaliteit bossen in Overijssel', opgesteld in 2022. Het onderzoek geeft inzicht in maatregelen die nodig zijn voor vitaal en toekomstbestendig bos. Het rapport concludeert onder andere dat ongeveer 30% van het Overijsselse bosbestand qua vitaliteit in de categorie bedreigd bostype valt, waarvoor op korte termijn (voor 2030) maatregelen nodig zijn om het betreffende bostype te behouden. Een verhoogde stikstofdepositie vormt, samen met klimaatverandering, de grootste drukfactor op het Overijsselse bos. In 75% van het Overijsselse bos wordt de Kritische Depositiewaarde overschreden, wat leidt tot verzuring van de bosbodem en daarmee tot een afname van beschikbare voedingsstoffen voor bomen en bodemleven.

Ondanks dat er vóór 2030 maatregelen nodig zijn om het bedreigde Overijsselse bos te behouden legden GS pas in december 2025 een investeringsvoorstel voor aan Provinciale Staten voor de revitalisering van bossen. GS noemden in het voorstel vijf mogelijke maatregelen als belangrijkste: hydrologisch herstel en water vasthouden, variatie in soorten en leeftijd, verbeteren van bosbodems, versterken van de bosstructuur, en verlaging van de wilddruk. Uiteindelijk is de koppeling gemaakt tussen bosrevitalisatie en de bredere zoetwateropgave in Oost-Nederland, en kwam de focus van het investeringsvoorstel te liggen op de vernatting van bosgrond. PS gingen akkoord en stelden in totaal € 3.687.500 beschikbaar, opgebouwd uit €3 miljoen vanuit de Perspectiefnota 2026 en € 687.500 uit het restantbudget voor cofinanciering Zoetwater Oost-Nederland binnen het coalitieakkoord.

De maatregelen richten zich op bossen in de bedreigde categorie, zonder de gebieden die al een vergoeding ontvangen via subsidies gekoppeld aan Natura 2000 en het Natuurnetwerk Nederland. Dit betreft tot 2030 ongeveer 1.400 ha, en voor de periode 2030-2050 nog eens 2.900 ha. GS geven aan dat met de beschikbare middelen tussen 370 en 500 ha bos kan worden gerevitaliseerd, aangezien de kosten per ha tussen de € 7.500 en € 10.000 zullen liggen. De totale dekkingsbehoefte voor revitalisering van de Overijsselse bossen is dus aanzienlijk groter dan het nu voorgestelde bedrag: € 9 miljoen tot 2030 en € 28 miljoen tot 2050. Daarnaast is verdroging van bosgrond niet de het enige probleem dat het bos kwetsbaar maakt. De actualisatie van het rapport ‘Vitaliteit bossen in Overijssel’ dit najaar biedt aanknopingspunten voor verdere maatregelen.

Aanbeveling

4 PS: overweeg extra middelen beschikbaar te stellen voor een kwaliteitsimpuls van het Overijsselse bos, in aanvulling op het investeringsvoorstel bosrevitalisatie.

Bijlage 1: Verantwoording

Doelstelling
Het doel van dit onderzoek is:

> Provinciale Staten van Gelderland en Overijssel ondersteunen in hun kaderstellende en controlerende rol door inzicht te geven in de ontwikkelingen in de omvang van bos en landschapselementen en de vitaliteit van bos in verhouding tot de provinciale inzet voor de Bossenstrategie.

Centrale vraag
De centrale vraag van dit onderzoek is:

> In hoeverre ontwikkelen omvang van bos en landschapselementen en de vitaliteit van bos in Gelderland en Overijssel zich in de richting zoals opgenomen in de Bossenstrategie?

Onderzoeksvragen
De centrale vraag hebben we in een aantal deelvragen uitgewerkt:

Kaders

1. Wat zijn de Europese en landelijke kaders waarbinnen ontwikkelingen in omvang en kwaliteit van het bosareaal plaats vinden?
2. Welke inhoudelijke en financiële kaders hanteren de provincies Gelderland en Overijssel op het gebied van bosuitbreiding, -bescherming en -revitalisering[4]?

Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden

3. Wat zijn de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de provincie op het gebied van zowel uitbreiding, bescherming als revitalisering van het bosareaal?
4. Welke rol spelen gemeenten en terreinbeherende organisaties in het proces van bosuitbreiding, -bescherming en -revitalisatie?

[4] *Revitalisering is het proces om de kwaliteit van bossen te verbeteren*

Realisatie uitbreiding bossen

5. Wat is er gerealiseerd op het gebied van uitbreiding van bossen in de periode 2020-2025 (waaronder compensatie van kap in Natura 2000-gebieden) en hoe verhoudt dit zich tot de beoogde uitbreiding voor 2030?
6. Wat zijn verklarende factoren daarbij?

Realisatie bescherming bossen en bomen

7. Wat is de omvang van het bosareaal dat in de periode 2020-2025 is verdwenen?
8. Voor welk deel van het gekapte bosareaal is de provincie het bevoegd gezag?
    a. Voor welk deel is er vooraf een formele kapmelding gedaan, wat was de beslissing van de provincie en is herplantplicht opgelegd?
    b. Welk deel van de illegale kap is opgemerkt, hoe en met welk gevolg?
9. Wat zijn verklarende factoren daarbij?

Realisatie revitalisatie bossen en bomen

10. Wat is er gerealiseerd op het gebied van het revitaliseren van bossen en hoe verhoudt dit zich tot de provinciale doelen voor revitalisatie?
11. Hoe verhoudt de gerealiseerde revitalisatie zich tot wat wordt beoogd in 2030 uitgaande van de indicatoren bij de natuurherstelverordening (2024)?
12. Wat zijn de verklarende factoren bij de voortgang van realisatie?

Informatievoorziening

13. In hoeverre zijn PS geïnformeerd over de resultaten op het gebied van bosuitbreiding, bosbescherming en revitalisering van bossen?

Normenkader

Voor het opstellen van onze bevindingen hanteerden we een normenkader. Het normenkader is opgenomen in tabel 3.

Tabel 2: Normenkader

Thema	Norm	Bron
Kaders	De provinciale inzet op bos en bomen past binnen/ is in lijn met landelijke en Europese kaders.	
Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden	De verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden bij uitbreiding, bescherming en revitalisatie is duidelijk.	
Uitbreiding	De bosuitbreiding richting 2030 wordt gerealiseerd in lijn met het uitvoeringsprogramma (Gelderland) en de bossenstrategie (Overijssel).	Uitvoeringsprogramma Bos en Bomen/ Bossenstrategie Overijssel
Bescherming	De omvang van het bosareaal gaat niet achteruit.	Doel wetgeving: behoud bosareaal
Revitalisering	De revitalisering wordt gerealiseerd conform uitvoeringsprogramma (Gelderland) en de bossenstrategie (Overijssel) of andere provinciale programma's gericht op revitalisatie. De revitalisering is in lijn met het doel uit de natuurherstelverordening specifiek voor bossen.	Uitvoeringsprogramma Bos en Bomen/ Bossenstrategie Overijssel Natuurherstelverordening
Informatievoorziening	PS zijn conform daarover gemaakte afspraken geïnformeerd over de resultaten op het gebied van bosuitbreiding, bosbescherming en revitalisering van bossen.	

Bron: Onderzoeksplan Bomen en Bos Rekenkamer Oost-Nederland

Onderzoeksmethodiek

Voor dit onderzoek naar bomen en bos gebruikten we verschillende onderzoeksmethoden, zoals:

- interviews, zowel met ambtelijke betrokkenen als terreinbeherende organisaties en
- documenten-onderzoek.

Bijlage 2: Bronnenlijst

- Nota van Bevindingen Bomen en Bos Overijssel
- Provincie Overijssel, PS26-000795, *Brief van Gedeputeerde Staten over Inventarisatie overheveling zoekgebieden bos naar specifieke landbouwgebieden*

Bijlage 3: Woordenlijst

Begrip	Toelichting
AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland)	Hoogtebestand van Nederland op basis van laserscanmetingen vanuit de lucht, gebruikt voor driedimensionale kartering van het maaiveld en objecten daarop.
Bal (Besluit activiteiten leefomgeving)	Rijksbesluit onder de Omgevingswet met algemene regels voor activiteiten die invloed hebben op de leefomgeving, waaronder de regels voor kap en herplant van houtopstanden.
Bebouwingscontour houtkap	Door gemeenten vast te stellen grens die bepaalt of de gemeente dan wel de provincie bevoegd gezag is voor houtopstanden.
Boomkroonbedekking of kroonbedekking	Het percentage van een landoppervlak dat van bovenaf gezien bedekt wordt door boomkronen; takkenbossen met bladeren die de top van een boom vormen.
Boomkroonbedekking-meting	Meting die de tweedimensionale projectie van het aanwezige bladerdak in beeld brengt, ongeacht de landgebruiksclassificatie van de onderliggende grond.
Groenblauwe structuur of dooradering	Netwerk van groene (houtige) en blauwe (water) landschapselementen in het buitengebied dat bijdraagt aan biodiversiteit en ecologische verbinding.
Habitatrichtlijn	Europese richtlijn (1992) die lidstaten verplicht bepaalde habitats en soorten te beschermen via het Natura 2000-netwerk.
Herplantplicht	Wettelijke verplichting om na het vellen van een houtopstand binnen drie jaar op bosbouwkundig verantwoorde wijze te herplanten op dezelfde grond.
Houtopstand	Zelfstandige eenheid van bomen, boomvormers, struiken, hakhout of griend; de juridische term in het Bal voor bos, houtwallen, singels en bomenrijen.
Houtige landschapselementen	Houtige beplantingen buiten bos, zoals houtwallen, houtsingels, heggen, lanen en knotbomen, die bijdragen aan landschappelijke kwaliteit en ecologische verbinding.
LASREG (Landschapselementenregister)	GIS-register van houtige en blauwe landschapselementen in Gelderland en Overijssel, gebruikt voor een bruto-nulmeting groenblauwe dooradering.
LULUCF	Europese rapportagecategorie voor landgebruik, landgebruiksverandering en bosbouw (Land Use, Land-Use

	Change and Forestry), die de basis vormt voor de officiële Nederlandse bosstatistiek.
Maatwerkvoorschrift	Beschikking van het bevoegd gezag waarmee in individuele gevallen wordt afgeweken van standaardregels, bijvoorbeeld door herplant op een andere locatie toe te staan.
Natura 2000	Europees netwerk van beschermde natuurgebieden op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn, waarbinnen instandhoudingsdoelen voor habitats en soorten gelden.
Natuurbos	Bos waarin het beheer primair gericht is op biodiversiteit; komt overeen met de beheertypen N14 (vochtige bossen) en N15 (droge bossen) uit de Index Natuur en Landschap.
Natuurherstelverordening	Europese verordening (aangenomen juni 2024) met bindende doelen voor het herstel van ecosystemen, waaronder bosecosystemen; provincies krijgen een rol in de uitvoering.
NBI (Nederlandse Bosinventarisatie)	Vijfjaarlijkse inventarisatie van het Nederlandse bosareaal door Wageningen Environmental Research, gebaseerd op de LULUCF-boskaart; de officiële maatstaf voor rapportage over bosuitbreiding.
NNN (Natuurnetwerk Nederland)	Nationaal netwerk van bestaande en te ontwikkelen natuurgebieden, ruimtelijk begrensd en juridisch geborgd via provinciale omgevingsverordeningen.
NPLG (Nationaal Programma Landelijk Gebied)	Rijksprogramma voor een integrale aanpak van stikstof, water, klimaat en natuur in het landelijk gebied; in september 2024 door het kabinet-Schoof geschrapt.
Revitalisering /revitalisatie	Het nemen van maatregelen gericht op het mitigeren en/of wegnemen van knelpunten ten aanzien van de vitaliteit van bos.
SPUK (Specifieke uitkering)	Geoormerkte rijksuitkering aan provincies voor een specifiek doel, in dit rapport onder meer gebruikt voor boscompensatie van kap in Natura 2000-gebieden.
TBO (Terreinbeherende organisatie)	Organisatie die natuur- en bosgebieden beheert, zoals Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten.
Vitaal bos/ vitaliteit	Bos dat nu en in de toekomst duurzaam zoveel mogelijk in staat is de door ons gewenste ecosysteemdiensten te leveren, ook wanneer het klimaat verandert.